

Réttur Palestínnumanna til að standa gegn hernámi og krafa Ísraels um sjálfsvörn

Herárás Ísraels á Gasasvæðið, sem hófst 7. október 2023, hefur valdið gífurlegri eyðileggingu og mannfalli. Með yfir 61.200 Palestínumenn drepna - þar af áætlað 80% óbreyttir borgarar - heilu borgir eins og Rafah jafnaðar við jörðu og 80% af innviðum Gasasvæðisins eyðilagðir, þar á meðal sjúkrahús, skólar og vatnskerfi, getur árásin ekki flokkast sem hefðbundið „stríð.“ Þetta er frekar árás hernámsvalds á borgara undir stjórn þess. Þessi ritgerð færir rök fyrir þremur tengdum lagalegum atriðum: (1) Palestínumenn hafa viðurkenndan rétt samkvæmt alþjóðalögum til að standa gegn hernámi; (2) Ísrael, sem hernámsvald, getur ekki löglega vísað til sjálfsvarnar samkvæmt 51. grein Sáttmála Sameinuðu þjóðanna til að réttlæta herferð sína á Gasasvæðinu; og (3) aðgerðir Ísraels fela í sér ítrekuð og alvarleg brot á alþjóðalögum, þar á meðal ólöglegt hernám, aðskilnaðarstefnu (apartheid) og kerfisbundið skeytingarleysi gagnvart lagareglum.

Réttur Palestínnumanna til að standa gegn hernámi

Rétturinn til að standa gegn erlendu hernámi er sterklega rótgróinn í alþjóðalögum. Hann byggist á meginreglunni um sjálfsákvörðunarrétt, sem staðfest er í 1. grein Sáttmála Sameinuðu þjóðanna, Alþjóðasamningnum um borgaraleg og pólitísk réttindi (ICCPR) og Alþjóðasamningnum um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi (ICESCR). Fyrir Palestínumenn, sem búa undir hernámi Ísraels síðan 1967 á Vesturbakkanum, Austur-Jerúsalem og Gasasvæðinu, er þessi réttur sérstaklega brýn.

Allsherjarþing Sameinuðu þjóðanna hefur staðfest lögmæti móttstöðu í mörgum ályktunum. Ályktun 37/43 (1982) lýsir „lögmæti baráttu þjóða fyrir sjálfstæði, landfræðilegu heilleika, þjóðlegri einingu og frelsun frá nýlendustefnu og erlendri yfirráði og hernámi með öllum tiltækum ráðum, þar á meðal vopnaðri baráttu.“ Auk þess viðurkennir 1. grein (4) viðbótarsamnings I við Genfarsáttmálana (1977) vopnuð átök, sem fela í sér móttstöðu þjóða gegn erlendu hernámi eða nýlendustefnu, sem alþjóðleg vopnuð átök, sem veitir slíkri baráttu lögmæti samkvæmt alþjóðlegum mannúðarlögum (IHL).

Þótt Ísrael hafi formlega dregið landnám sitt frá Gasasvæðinu árið 2005, staðfesti Alþjóðadómstóllinn (ICJ) í álitinu sínu frá júlí 2024 að Gasasvæðið sé enn hernumið samkvæmt alþjóðalögum, vegna raunverulegs yfirráðs Ísraels yfir landamærum þess, lofthelgi og aðgangi að sjó. Þessi lagalega staða virkjar rétt Palestínnumanna til að standa gegn hernáminu.

Ómöguleiki Ísraels að krefjast sjálfsvarnar gegn hernumdu landsvæði

Ísrael vísar oft til 51. greinar Sáttmála Sameinuðu þjóðanna til að réttlæta hernaðaraðgerðir sínar sem sjálfsvörn. Hins vegar er þessi lagarök óviðeigandi í samhengi við hernumið landsvæði. Áliti ICJ frá 2004 um *Lagalegar afleiðingar byggingar múrsins á hernumdu palestínsku landsvæði* skýrði að sjálfsvörn samkvæmt 51. grein á aðeins við um vopnaða árás frá öðru ríki. Dómstóllinn sagði skýrt:

„51. grein Sáttmálans... á ekki við í þessu máli, þar sem Ísrael heldur ekki fram að árásirnar gegn því séu kenndar erlendu ríki.“ (ICJ, 2004, gr. 139)

Í staðinn, sem hernámsvald, er Ísrael bundið af Fjórða Genfarsáttmálanum (1949), sem stýrir skyldum þess gagnvart hernumdu íbúunum. Þessar skyldur fela í sér vernd óbreyttra borgara (27. og 33. grein), bann við sameiginlegri refsingu og skyldu til að tryggja aðgengi að nauðsynlegum auðlindum eins og mat, vatni og læknisþjónustu (49. og 55. grein).

Hernaðarhegðun Ísraels á Gasasvæðinu brýtur augljóslega gegn þessum skyldum. Dauði yfir 61.200 Palestínumanna - flestra kvenna og barna - ásamt eyðileggingu 80% heimila, sjúkrahúsa og skóla, getur ekki réttlæst með neinum lögmætum öryggisrökum. Umsátrið og lokunin á Gasasvæðinu, sem hefur verið í gildi síðan 2007, felur í sér sameiginlega refsingu samkvæmt IHL og hefur verið fordæmd sem slík af rannsóknarnefnd Sameinuðu þjóðanna um Gasasvæðið (2009) og staðfest aftur af Amnesty International árið 2024.

Sérstaklega alvarleg var árásin á Rafah í maí 2024, sem hófst þvert á bráðabirgðaráðstafanir gefnar út af ICJ í *Suður-Afríka gegn Ísrael* máli um þjóðarmorð. Aðgerðin rak 1,2 milljónir Palestínumanna á vergang og lokaði Rafah-landamæraströðinni - aðalgáttinni fyrir mannúðaraðstoð - sem jók enn frekar á mannúðarkreppuna. Eyðilegging umhverfis og landbúnaðarinnviða Gasasvæðisins, þar á meðal 80% af plöntulífi, 70% af ræktarlandi, 47% af grunnvatnsbrunnum og 65% af vatnstönkum, brýtur gegn 55. grein Fjórða Genfarsáttmálans, sem kveður á um að hernámsvaldið tryggi mat og læknisbirgðir íbúanna.

Ítrekuð brot og rýrnun lagareglna

Stefna Ísraels á hernumdu palestínsku landsvæði (OPT) sýnir stöðugt mynstur brota á alþjóðalögum og skeytingarleysi gagnvart lagalegum skyldum, á sama tíma og aðrir eru fordæmdir fyrir svipaða hegðun. Þessi brot koma fram á þremur meginsviðum:

Útpensla og ólöglegar landnámssóknir

Samkvæmt 49. grein (6) Fjórða Genfarsáttmálans er flutningur íbúa hernámsvaldsins inn á hernumið landsvæði bannaður. Samt sem áður hefur Ísrael heimilað byggingu nærri 24.000 landnámseininga á Vesturbakkanum á milli 2009 og 2020 og stjórnar yfir 675.000 dúnömum af landi Vesturbakkans fyrir landnám. Þessar aðgerðir hafa sundrað palestínsku landsvæði og grafið undan möguleikum á framtíðar palestínsku ríki.

Áliti ICJ frá 2024 staðfesti ólögmeiti þessara landnáma og skipaði Ísrael að taka þau niður og ljúka hernáminu fyrir september 2025. Auk þess brýtur óhófleg nýting Ísraels á

sameiginlegum náttúruauðlindum, þar á meðal nýting 90% af vatnsbirgðum Fjallavatnsæðarinnar, gegn IHL bönnum við auðlindanýtingu á hernumdum löndum.

Aðskilnaðarstefna sem glæpur gegn mannkyni

Alþjóðlegar mannréttindastofnanir - þar á meðal Amnesty International (2022) og Human Rights Watch (2021) - hafa ákvarðað að stefna Ísraels jafngildi aðskilnaðarstefnu samkvæmt alþjóðalögum. Aðskilnaðarsáttmálinn frá 1973 og 7. grein (2)(h) Rómarsamþykktarinnar skilgreina aðskilnaðarstefnu sem skipulagða stofnun kerfisbundinnar kúgunar einnar kynþáttahóps yfir annan.

Stjórnarfar Ísraels uppfyllir þessa skilgreiningu:

- **Tvöfalt lagakerfi:** Palestínumenn á Vesturbakkanum lúta herlögum, á meðan gyðingalandnemar njóta borgaralegra lagaverndar.
- **Þvinguð flutningur:** Tugþúsundir Palestínumanna hafa misst búseturéttindi og yfir 35 bedúínþorp eru óviðurkennd.
- **Þjóðernismismunur:** Palestínumenn í OPT eru áfram ríkisfangslausir, neitað bæði um ísraelskan ríkisborgararétt og sjálfstætt palestínskt ríki.

Úrskurður ICJ frá 2024 staðfesti aðskilnaðarstefnutilnefninguna og vísaði til kerfisbundinnar yfirráðs og kúgunar sem lagalega staðfest.

Ómálefnaleg og óhófleg hernaðaraðgerð

Hernaðarhegðun Ísraels á Gasasvæðinu brýtur ítrekað gegn IHL meginreglum um aðgreiningu, hlutfallsleika og nauðsyn. Sérstakir stríðsglæpir samkvæmt 8. grein Rómarsamþykktarinnar fela í sér:

- **Að miða á óbreytta borgara eða borgaralega innviði** (8. grein (2)(b)(ii))
- **Óhóflegar árásir** (8. grein (2)(b)(iv))
- **Sveltí óbreyttra borgara sem aðferð í stríði** (8. grein (2)(b)(xxv))

Dæmi eru:

- Loftárásin 16. apríl 2024 á Al-Maghazi flóttamannabúðirnar, sem drap 15 óbreytta borgara, þar á meðal 10 börn.
- Sprengjuárásir í október 2024 á Al-Tabaen skóla og Shuhada al-Aqsa moskuna, sem drápu yfir 100 manns.
- Dauði 217 blaðamanna, 120 fræðimanna og 224 mannúðaraðstoðarstarfsmanna, þar á meðal 179 starfsmenn UNRWA.

Þessar aðgerðir gera stóra hluta Gasasvæðisins óíbúðarhæfa, uppfyllir skilyrði fyrir þjóðernishreinsun og hugsanlega þjóðarmorði, eins og ICJ benti á í janúar og maí 2024.

Tvöfaldir staðlar og lagaleg undantekning

Þrátt fyrir brot sín, efast Ísrael reglulega um beitingu alþjóðalaga. Ísraelskir embættismenn halda því fram að Vesturbakkinn og Gasasvæðið séu „deilt“ landsvæði, ekki

hernumin, og hafna úrskurðum ICJ sem óbindandi. Samt sem áður vísar Ísrael oft til alþjóðalaga til að fordæma aðra, eins og Íran, Hezbollah eða ICC sjálfan. Þessi sértæka hlýðni veikir réttarríkið og hindrar raunverulega ábyrgð, sérstaklega í ljósi stöðugar verndar Ísraels með neitunarvaldi Bandaríkjanna í Öryggisráði Sameinuðu þjóðanna.

Niðurstaða

Herárás Ísraels á Gasasvæðið, langt frá því að vera lögmæt sjálfsvörn, felur í sér alvarlegt og viðvarandi brot á alþjóðalögum. Sem hernámsvald hefur Ísrael engan lagalegan rétt til að heyja stríð gegn íbúum sem það stjórnar. Réttur Palestínumanna til að standa gegn hernámi er staðfestur í alþjóðalögum, þótt sú mótstaða verði að samræmast mannúðarreglum. Kerfisbundin brot Ísraels - þar á meðal stríðsglæpir, sameiginleg refsing, aðskilnaðarstefna og útpensla - krefjast brýnnar alþjóðlegrar ábyrgðar. Úrskurðir ICJ frá 2024, ásamt vaxandi sönnunargögnum frá mannréttindastofnunum, gera ljóst að refsileysi getur ekki lengur liðist. Að viðhalda alþjóðalögum krefst þess að aðgerðir Ísraels séu ekki meðhöndlaðar sem undantekning, heldur sem glæpsamlegar - og að þeir sem eru samsekir, þar á meðal erlend ríki, beri jafna ábyrgð samkvæmt Þjóðarmorðssáttmálanum, Rómarsamþykktinni og meginreglum Sáttmála Sameinuðu þjóðanna.